

21.DÖNEM YAPI DENETİM KOMİSYONU ÇALIŞMA RAPORU

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 Marmara depremlerindeki can ve mal kaybından sonra TMMOB ve Odaları devre dışı bırakan 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkındaki Yasa, TMMOB önerileri yeterince dikkate alınmadan kısa bir sürede çıkartılmış ve denetim işinin 19 ilde özel Yapı Denetim Kuruluşlarınca yapılması sağlanmıştır. 13 Temmuz 2010 tarihinde de Yasada değişiklik yapılarak yapı denetimi, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren 81 ilde uygulanmaya başlamıştır.

Kamusal bir hizmet olan yapı denetimi kâr edilecek bir alan haline getirilmiş ve Yapı Denetimi Hakkındaki Yasa çok kısa bir zamanda yeterli ve ayrıntılı düzenlemeler yapılmadan yürürlüğe girmiştir. Depremin üzerinden 15 yıl, yasanın uygulanmasından bu güne kadar 13 yıl geçmiştir. Ancak, ne yasa hazırlayıcılar, ne idareler, ne de bu yasa ile denetim görevini yerine getirmeye çalışanlar ve yapı sahipleri yasanın uygulanmasından memnun değildir. Kısacası yapı denetim sürecinin bütün bileşenleri yasanın mağduru haline gelmişlerdir.

Depremin üzerinden 15 yıl geçmiş olmasına rağmen mevzuatta köklü ve kalıcı değişikliklerin gerçekleştirilmediği ve bugüne kadar bir arpa boyu yol alınmadığı Van depremiyle de acı bir şekilde görülmüştür. Suçluları ise hemen bulunmuş ve ilan edilmiştir. Birkaç yüklenici ile mimar ve mühendisler.

Ülkemizdeki denetimsizliğin temel nedeni rant ilişkilerinin tekniğin önüne geçmiş olmasıdır. Yer seçiminden başlanılarak yapılan hatalar ve TMMOB'nin ilgili odalarının yapmak istediği kamusal denetimin engellenmesi, başta kaynak israfı ve nitelsiz yapı üretimi gibi çok önemli sorunları ortaya çıkarmıştır.

Yer seçimi dahil yapının sağlam ve denetimin sağlıklı yapılmaması sonucunda da deprem vb. felaketlerde can ve mal kaybının fazla olması acı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapı yerinin seçiminden başlanılarak yapılan hatalar, yapım süresince büyüyerek devam etmektedir. Denetim, yapı inşaatının başlaması ile başlamaz. Yapının yapılacağı yerin jeolojik zemin etüdünün doğru yapılıp yapılmadığı, hazırlanan plan ve projelerin İmar Yasası ve Yönetmeliklerine, teknik şartname ve kurallarına, hizmetin türüne ilişkin Türk Standartları ile Oda Yönetmelik ve Çizelgelerine uygun olarak üretilip üretilmediğinin denetimi ile başlar.

3 Nisan 2012 ve 14 Nisan 2012 tarihlerinde Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde yapılan değişikliklerle proje müelliflerinin kayıtlı olduğu meslek odasından hazırladıkları projeler için sicil durum belgesi alma koşulunun kaldırılması ile proje müelliflerinin mesleki denetimlerinin ve hazırladıkları projelerin yukarıda belirtilen mevzuat ve diğerlerine uygun olup olmadığı kontrolü yapılmadıkça sorunlar yaşanacaktır.

Yapı Denetim Kuruluşlarında mimari, betonarme, mekanik ve elektrik projeleri aynı zamanda denetlenebilmeli, birbirini etkileyen tesisat çeşitleri konusunda farklı uzmanlık alanlarındaki projelerdeki olması gereken değişiklikler yapılmalı, proje denetçisi mimar ve mühendisler tarafından imzalandıktan sonra ilgili idare onayına sunulmalıdır.

Denetçi belgesi alabilmek için 12 yıl meslek deneyimi, Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak 5 yıla indirilmiştir. Denetçi mimar ve mühendislerin büyük bir kısmının emekli olduktan sonra ek geçim kaynağı olarak bu işi yaptıkları bilinmektedir. Uzun yıllar farklı konularda uzmanlaşan ve bina yapısı ile ilgili bir deneyimi olmayan bazı mimar ve mühendisler mesleki deneyim süresini doldurmaları nedeniyle denetçi belgesi verilmekte ve proje ile yapı denetimi uygulamalarından sorumlu tutulmaktadırlar.

Yapı denetimi, yapı sahipleri için talep edilen bir hizmet olmaktan çok yasal bir zorunluluk

haline gelmiştir. Talep edilmediği için de serbest rekabet koşullarında tamamen pazarlık esasında şekillenen, mevzuata uygun evrak tamamlamaya dönüşmüştür. Oysa rekabetten beklenen, hizmet teknolojisinin ve örgütlenmesinin gelişmesini teşvik ederek, daha nitelikli bir hizmetin çıkmasının sağlanmasıdır. Yapı sahibi veya yapımcı yapısını denetleyecek kuruluşu kendisi seçmektedir. Bu da denetimin bağımsızlığı felsefesine aykırı bir durum oluşturmaktadır.

Asgari denetim hizmet bedeli altında ücret alınması sonucunda denetçi ve kontrol elemanı mimar ve mühendislerin çok düşük ücretlerle çalıştırıldığı bilinmektedir. Ne yazık ki denetçi ve kontrol elemanlarının yasanın verdiği sorumluluğu yeteri kadar bilmemeleri, bu ücrete bu kadar iş yapılır mantığı ile hareket etmelerine neden olmaktadır. Yapı sahibi ile denetçi kuruluşun ticari ilişkisine endekslenmiş bir denetim(sizlik) süreci en çok denetçi ve kontrol elemanı olarak istihdam edilen mimar ve mühendisleri mağdur etmektedir. Yapı denetiminde düşük ücretlerle sadece imza atmaya zorlanan mimar ve mühendislerin hakları korunmamaktadır.

Yapı Denetimi Hakkındaki Kanun'un Madde 3-5.bendinde "Yapı denetim kuruluşu denetim faaliyeti dışında başka ticarî faaliyette bulunamaz. Bu kuruluşun denetçi mimar ve mühendislerinin, denetim faaliyeti süresince başkaca meslekî ve inşaat işleri ile ilgili ticarî faaliyette bulunmaları yasaktır." diye belirtilmektedir. Ancak denetçi üyelerimizin başka firmalarda da çalıştığı Odamızca tespit edilmekte ve kendilerine ileride yasal yaptırımlarla karşılaşmamaları için iki işten birini tercih etmeleri için yazı yazılmaktadır.

5 Şubat 2008 tarihli Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'ndeki değişiklik ile idarenin görev ve sorumluluklarının yeniden belirlenmesi, yapı izin belgesi olmaksızın kullanıma açılmaması, ikamet edilen il içinde sorumluluk üstlenilmesi gibi olumlu değişiklikler bulunmakla birlikte yapı denetimine rant alanı olarak bakılmasının önüne geçilememiştir. Mevcut uygulamada denetçi ikamet ettiği il dışında ikinci bir ikamet adresi göstererek oradaki yapı denetim şirketinde proje ve yapı denetçisi olarak çalışmaktadır. Bu uygulama ile Yönetmeliğe aykırılık ve denetimsizlik yaratılmaktadır.

Yapı Denetim Kuruluşlarının sorumluluk üstlenebilecekleri yapı alanı 720.000 m²'den 360.000 m²'ye düşürülmüştür.. Ama pratikte hak ediş yapılan alanların sorumluluktan minha ile düşürülmesi sonucunda Yapı Denetim Kuruluşları eskisinden daha fazla yapı alanı sorumluluğunu alabilmektedir. Aynı hesaplamayla mimar ve mühendisler daha fazla şantiye ve yapı alanını denetlemek zorunda kaldığı için sağlıklı denetim hizmeti yapılamamaktadır. 05 Şubat 2013 tarihinde Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak proje ve uygulama denetçisi elektrik mühendisinin denetim yetkisi sınırı 120.000 m²'den 180.000 m²'ye çıkartılmıştır. Bu artışla denetim daha da zorlaştırılmış ve yapı denetim kuruluşları denetçilerin sayısını azaltmaya başlamış ve ücret konusunda da denetçinin söz hakkı ortadan kaldırılmıştır.

05 Şubat 2013 tarihinde Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak Merkez ve İl Yapı Denetim Komisyonları oluşturulmuştur. "Bakanlık, gerek görülen konular hakkında çalışmada bulunmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile meslek ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerini oy hakları olmaksızın Komisyonda görevlendirebilir" denilerek Meslek Odaları Komisyonda görevlendirilse bile oy hakkından mahrum edilmiştir.

TMMOB'ye bağlı ilgili Meslek Odalarınca yapılan tespitlerde; yapı denetim kuruluşları bünyelerinde çalışan denetçi mimar ve mühendislerin denetim işini gereği gibi yapabilmeleri için ihtiyaç duydukları teknik ve ulaşım hizmetlerini yeteri kadar alamadıkları için de denetim işini tam yapamadıkları ortaya çıkmıştır.

Yönetmelikte, yapı yüklenicisi ile yapı sahibi, şantiye şefi ile yapı yüklenicisi arasında yapılacak sözleşme koşulları ve örnek sözleşme metni bulunmaktadır. Yönetmelik bu haliyle

zaten yapı denetim kuruluşlarını, yapı denetim bedellerini belirleyerek korumaya çalışırken, mimar ve mühendis ücretlerinin ve özlük haklarının korunmasına yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmelikte, yapı denetim kuruluşu ile mimar ve mühendisler arasında, çalışma saatleri, ücret, görev ve sorumlulukları içeren bir sözleşme akdedileceği belirtilmektedir.

Yönetmelikte, belirli iş bölümlerinde kontrol formlarının doldurulması zorunlu hale getirilmiştir. Ancak bu formlarda mimari, inşaat, mekanik ve elektrik tesisatı ile ilgili konular bir bütün halinde hazırlanmış, denetçi mimar ve mühendisler, uzmanlık alanı dışındaki bu formları da imzalamak zorunda bırakılmıştır. Dolayısıyla, farklı meslek dalındaki biri diğerinin denetiminden de sorumlu tutulmaktadır. Yapı denetim sürecinde Bakanlık tarafından yapılan soruşturmalarda, yasaya aykırı konulardan dolayı, imzası bulunan tüm mimar ve mühendislerin haklarında işlem yapılmaktadır..

5 Şubat 2008 tarihli Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde daha önce tanımlı olmayan şantiye şefliği konusu var. Doğru bir uygulama olarak değerlendirilecek bu konu ne yazık ki istenen amaca hizmet edebilecek nitelikte değildir. Yönetmelikten sonra çıkan genelgelerle şantiye şefinin proje sorumlusu da olabileceği belirtilmiştir. Şantiye şefliği 506 sayılı yasaya tabi olarak tam gün çalışılacak bir hizmeti gerektirmektedir.

3194 sayılı İmar Yasası'nın kimi maddelerinde değişiklik yapan 5940 sayılı Yasa 17 Aralık 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. Bu Yasanın 28. Madde'sinde yapılan düzenlemeyle yapım işlerinde şantiye şefi bulundurulması zorunlu hale gelirken, bu görevi mimar ve mühendisler üstlenecektir. Fenni mesuliyetin mimar ve mühendislerce yürütüleceği ve fen adamlarının yardımcı teknik görevli olarak bu sürece dahil olacağı belirtilmiştir.

EMO Ankara Şubesi 22. Olağan Genel Kurulu'nda yeni seçilecek Yönetim Kurulu'na çalışma yapması için öneriler

1. Yasanın hazırlanmasında ve uygulanmasında TMMOB ve ilgili tarafların aktif rol alması,
2. Yapı Denetimi Hakkındaki Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nin uygulama sürecinde tespit edilen olumsuzluklarının giderileceği şekilde kamusal bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi,
3. TMMOB'nin kuruluş yasasından gelen haklarını kullanmasına yönelik engellemelere son verilmesi. Yapı üretim sürecinin tek muhatabı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmamalı, tüm ilgili kurum ve kuruluşların sağlıklı denetim yapılması konusunda eşgüdümünü sağlayarak yeni düzenlemelere gidilmesi konusunda çalışmaların yapılması,
4. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Merkez ve İl Yapı Denetim Komisyonlarında asıl üye olarak TMMOB ve Meslek Odaları ile ilgili taraf temsilcilerin bulunması ve oy hakkına sahip olması,
5. Denetçi ve kontrol elemanı mimar ve mühendislere yönelik ilgili meslek odasının da taraf olduğu Hizmet Sözleşmesi yapılması,
6. Düşük ücret kıskacında olan denetçi ve kontrol elemanı mimar ve mühendislere yönelik TMMOB tarafından belirlenen en az ücretlerin uygulanması,
7. Denetçi ve kontrol elemanları mimar ve mühendislerin performans değerlendirmeleri olarak tanımlanan sicillerin TMMOB'nin ilgili Meslek Odalarınca tutulması. Mevcut yasa ve yönetmelikte bulunan, sicillerin Yapı Denetimi Komisyonunca tutulması ile ilgili hükümlerin iptal edilmesi,
8. Mesleki ve mali sorumluluk sigortası getirilmesi konusunda çalışma yapılması,
9. Yapı Denetim Kuruluşu'nun seçiminin, denetimin bağımsızlığı felsefesine uygun olacak

şekilde yapılması,

10. Denetçi belgelerinin, uzmanlık alanlarına göre ve meslek odalarınca verilecek eğitimden sonra verilmesi,
11. Uygulama projelerinde imara uygun değişikliklerin sonradan proje tashihi ve tadilatı yapılması şartı ile proje müelliflerinin oluru ve yapı denetim kuruluşundaki ilgili denetçi mimar ve mühendis onayı ile yapılabilmesi,
12. Denetçilerin uzmanlık alanı dışındaki formları da imzalamak zorunda bırakılmaması için bu formların farklı meslek alanlarına uygun olarak ayrı hazırlanması,
13. Denetim hizmetlerinin daha sağlıklı yapılabilmesi için yapı alanlarının meslek odalarının da görüşleri alınarak daha uygun seviyelerde yeniden düzenlenmesi,
14. Yapı denetiminde istisnalardan vazgeçilmeli, TOKİ ve benzeri kuruluşların ürettiği yapılar da dahil olmak üzere tüm kamu yapılarının yasa kapsamı içine alınması,
15. 3194 sayılı İmar Yasası'nın 28.maddesindeki değişikliğin Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'ne de taşınması,
16. TMMOB'nin öncülüğü ile Denetçi ve Kontrol Elemanı Mimar ve Mühendislerin gücü bir araya getirilerek, "kamu adına denetim yapılması mücadelesinin" hep birlikte sürdürülmesi.